

Ο αφέντης Μπατίστας και τ' άλλα

Κώστας Μόντης

Ο ΑΦΕΝΤΗΣ ΜΠΑΤΙΣΤΑΣ και τ' άλλα

Μυθιστόρημα

Ο Κώστας Μόντης (1914-2004) γεννήθηκε στην Λιμνιόχωστο της Κύπρου και σπούδασε Νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ποιητής, πεζογράφος, και θεατρικός συγγραφέας, θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες συγγραφείς του 20^{ου} αιώνα, και τα έργα του έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες. Το 1981 του απονεμήθη ο τίτλος Poet Laureate από την Παγκόσμια Ακαδημία Τεχνών και Πολιτισμού. Ο Κώστας Μόντης υπήρξε μέλος της Ακαδημίας Αθηνών, επίτιμος διδάκτορας του Πανεπιστημίου Κύπρου και του Πανεπιστημίου Αθηνών, και υποψήφιος για το βραβείο Nobel λογοτεχνίας. Η ιστοσελίδα του είναι www.CostasMontis.com.

Ο *Αφέντης Μπατίστας και τ' άλλα*, στο οποίο έχει απονεμηθεί το Πρώτο Βραβείο Μυθιστορημάτων της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου, είναι ένα μυθιστόρημα με αυτοβιογραφικά και ιστορικά στοιχεία. Αναμειγνύονται αφ' ενός παιδικές και νεανικές αναμνήσεις του συγγραφέα με γενικότερες αναφορές και προεκτάσεις σε μια ενδιαφέρουσα για ολόκληρο τον Ελληνισμό ιστορική περίοδο στην Κύπρο κι αφ' έτερου θρύλοι και παραδόσεις του νησιού, αφηγήσεις και λαϊκά θυμοσοφικά ανέκδοτα κάτω από ένα σύγχρονο πρίσμα.

Το Αμερικανικό λογοτεχνικό περιοδικό *World Literature Today* έχει συμπεριλάβει τον *Αφέντη Μπατίστα* ανάμεσα στα πιο αξιόλογα λογοτεχνικά έργα που κυκλοφόρησαν παγκοσμίως το 1980.

ISBN 978-0-9773769-6-4

Feather Star
Publishing

www.FeatherStarPublishing.com

Ο *Αφέντης Μπατίστας και τ' άλλα*, στο οποίο έχει απονεμηθεί το Πρώτο Βραβείο Μυθιστορημάτων της Εθνικής Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών Κύπρου, είναι ένα μυθιστόρημα με αυτοβιογραφικά και ιστορικά στοιχεία. Αναμειγνύονται αφ' ενός παιδικές και νεανικές αναμνήσεις του συγγραφέα με γενικότερες αναφορές και προεκτάσεις σε μια ενδιαφέρουσα για ολόκληρο τον Ελληνισμό ιστορική περίοδο στην Κύπρο κι αφ' έτερου θρύλοι και παραδόσεις του νησιού, αφηγήσεις και λαϊκά θυμοσοφικά ανέκδοτα κάτω από ένα σύγχρονο πρίσμα

Είδος : ιστορικό - αυτοβιογραφικό μυθιστόρημα.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Ο Κώστας Μόντης γεννήθηκε στην Αμμόχωστο το 1914. Τέλειωσε το δημοτικό σχολείο στη Λάρνακα και συνέχισε τις γυμνασιακές σπουδές του στη Λευκωσία, στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, απ' όπου αποφοίτησε το 1932. Σπούδασε Νομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1932-1937). Επειδή η αγγλική αποικιακή κυβέρνηση της Κύπρου δεν του επέτρεψε να ασκήσει το δικηγορικό επάγγελμα, αναγκάστηκε ν' ασχοληθεί με διάφορα άλλα επαγγέλματα. Εργάστηκε ως ιδιωτικός υπάλληλος και ασχολήθηκε συστηματικά με τη δημοσιογραφία, το θέατρο, τη λογοτεχνία. Από το 1961 ως το 1976 υπηρέτησε ως Διευθυντής Τουρισμού στο Υπουργείο Εμπορίου και Βιομηχανίας Κύπρου. Από το 1976 μέχρι σήμερα εξέδωσε τέσσερις ποιητικές συλλογές για παιδιά. "Ποιήματα για μικρά και μεγάλα παιδιά" 1976, "Τώρα που διαβάζω καλύτερα" 1988, "Του στίχου τα μηνύματα" 1991, "Αφήστε το στίχο να με πάρει απ' το χέρι", 1993. Στις συλλογές αυτές συναντούμε ανεπανάληπτους σε βάθος και νόημα στίχους.

Το έργο του είναι επιβλητικό σε ποσότητα και ποιότητα. Εξέδωσε 25 ποιητικές συλλογές, τρεις συλλογές με διηγήματα, δύο νουβέλες, ένα θεατρικό μονόπρακτο, ένα μυθιστόρημα, "Ανθολογία Κυπριακής Ποιήσεως" (με συνεργασία του Ανδρέα Χριστοφίδη), "Ανθολογία Νέων Κυπρίων Ποιητών", "Κυπριακά Δημοτικά Τραγούδια" κ. ά.. Έγραψε επίσης 40 επιθεωρήσεις για το θέατρο, το ραδιόφωνο και την τηλεόραση. Εξέδωσε κατά καιρούς δύο οικονομολογικές επιθεωρήσεις, ένα λογοτεχνικό και θεατρικό περιοδικό, το "Θέατρο" και δύο εφημερίδες, την "Ελευθέρα Φωνή" και την "Εμπορική". Το 1942 ίδρυσε με τους φίλους του Αχιλλέα Λυμπουρίδη και Φοίβο Μουσουλίδη το πρώτο επαγγελματικό θέατρο στην Κύπρο, το "Λυρικό". Το 1984 ο Μόντης προτάθηκε για το Νόμπελ Λογοτεχνίας. Και από μόνο του αυτό, τίμησε και καταξίωσε τον Κύπριο λογοτέχνη και την Κύπρο.

Βασικές ιδεολογικές αρχές και αξίες ζωής, που διατρέχουν την ποίηση του Κώστα Μόντη, συνοπτικά είναι:

α) Η αγάπη στα παιδιά. Η στροφή του προς την παιδική ποίηση οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αγάπη που τρέφει προς τα παιδιά, όχι μόνο προς τα κυπριόπουλα και τα ελληνόπουλα αλλά και προς τα παιδιά του κόσμου. Από αυτά παίρνει (και μαζί του και 'μείς) μαθήματα ανθρωπιάς.

β) Η έννοια της πατρίδας. Γενικά υποβάλλεται ο υγιής πατριωτισμός χωρίς μίση και φανατισμούς. Τα ποιήματα που υποβάλλουν αυτή την ιδέα είναι όσα αναφέρονται στην Κύπρο, στην εισβολή των Τούρκων, στην κυπριακή φύση, στην Ελλάδα. Με όλα αυτά δείχνεται ο δρόμος του χρέους και της ιστορικής μνήμης. Και η θύμηση γίνεται χρέος: Κι ένα ακόμα ποίημα που έχει τραγική επικαιρότητα, γιατί παραπέμπει στη θυσία του Σολωμού Σολωμού και του Τάσου Ισαάκ, είναι το ακόλουθο.

➤ Βιογραφικά στοιχεία για καλύτερη κατανόηση του έργου του Κώστα Μόντη

- **1914** -- Γέννηση του Κώστα Μόντη στην Αμμόχωστο στις 18 Φεβρουαρίου. Είναι το έκτο και τελευταίο παιδί του Θεοδούλου Μόντη και της Καλομοίρας Μπατίστα. Ο πατέρας του είναι κυβερνητικός υπάλληλος από τη Λάπηθο. Η μητέρα του είναι απόγονος παλιάς ενετικής οικογένειας από την Αμμόχωστο.
- **1915** -- Ο Θεόδουλος Μόντης μετατίθεται στη Λεμεσό.
- **1919** -- Ο Θεόδουλος Μόντης μετατίθεται στη Λάρνακα. Ο μικρός Κώστας φοιτά στο Νηπιαγωγείο Καλογερά και μετά στην Αστική Σχολή Σκάλας (Λάρνακας).
- **1922** -- Ο αδελφός του Γιώργος Μόντης, τρίτο παιδί της οικογένειας, πεθαίνει από φυματίωση σε ηλικία 21 ετών, και μόλις τρεις εβδομάδες μετά πεθαίνει και ο αδελφός του Νίκος, τέταρτο παιδί της οικογένειας, από λευχαιμία σε ηλικία 16 ετών.
- **1926** -- Η Καλομοίρα πεθαίνει από φυματίωση, και όλη η οικογένεια εγκαταλείπει τη Λάρνακα και εγκαθίσταται στη Λευκωσία. Ο Θεόδουλος Μόντης αφυπηρετεί. Ο Κώστας Μόντης φοιτά στην πρώτη τάξη της Ελληνικής Σχολής Μόρφου, όπου διδάσκει ο γαμπρός του Κώστας Συλβέστρος, σύζυγος της μεγαλύτερης αδελφής, Ειρήνης (Ειρηνιάς).
- **1927** -- Ο Κώστας Μόντης επιστρέφει στη Λευκωσία και φοιτά στο Παγκύπριο Γυμνάσιο (Κεντρικό).
- **1930** -- Ο Θεόδουλος Μόντης πεθαίνει από καρκίνο.
- **1931** -- Συμμετέχει στην εξέγερση του Οκτωβρίου του 1931.
- **1932** -- Αποφοιτά από το Παγκύπριο Γυμνάσιο, και φεύγει για την Αθήνα, όπου εγγράφεται στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Συγχρόνως εργάζεται ως ανταποκριτής της Κυπριακής εφημερίδας *Ελευθερία* με το ψευδώνυμο Κώστας Άλκιμος.
- **1937** -- Τον Νοέμβριο παίρνει το πτυχίο του και γυρίζει στην Κύπρο. Δεν μπορεί, όμως να εργαστεί ως δικηγόρος διότι ,μετά τα Οκτωβριανά, η Αγγλική αποικιακή κυβέρνηση της Κύπρου έχει απαγορεύσει στους δικηγόρους που έχουν σπουδάσει στην Ελλάδα να ασκήσουν το επάγγελμά τους.
- **1938** -- Τον Μάιο αρχίζει να εργάζεται στο Λογιστήριο της Ελληνικής Μεταλλευτικής Εταιρείας (ΕΜΕ) στη Λευκωσία.
Τον Ιούνιο μετατίθεται ως προϊστάμενος στα γραφεία της εταιρείας στα μεταλλεία του Μιτσερού.
Τον Ιούλιο μετατίθεται ως προϊστάμενος στα γραφεία της εταιρείας στα μεταλλεία της Καλαβασού.
Συγχρόνως στέλλει ανταποκρίσεις στην *Ελευθερία* για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ζουν οι εργάτες των μεταλλείων.
- **1939** -- Μετατίθεται στη Λευκωσία ως υποδιευθυντής στο τμήμα προμηθειών της ΕΜΕ.

- **1940** -- Τα μεταλλεία κλείνουν εξ αιτίας του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Ο Κώστας Μόντης αρχίζει να διδάσκει στην Εμπορική Σχολή που έχει ιδρύσει ο Κώστας Σουλβέστρος στη Μόρφου.
- **1942** -- Επιστρέφει και εγκαθίσταται στη Λευκωσία. Με συνεργάτες τον Αχιλλέα Λυμπουρίδη και τον Φοίβο Μουσουλίδη ιδρύει το *Λυρικό*, το πρώτο επαγγελματικό θέατρο στην Κύπρο.
- Ο Κώστας Μόντης αρραβωνιάζεται την αγαπημένη του, την 19χρονη Έρση Κωνσταντίνου, κόρη του Παντελή και της Μαρίας (το γένος Γαβριηλίδη) Κωνσταντίνου από τη Μόρφου.
- **1944** -- Το *Λυρικό* κλείνει, και ο Κώστας Μόντης επιστρέφει στη θέση του στην Εμπορική Σχολή. Μαζί με τον Φοίβο Μουσουλίδη εκδίδει το θεατρικό και λογοτεχνικό περιοδικό *Το Θέατρο* (μέχρι το 1946).
- **1946** -- Στις 24 Φεβρουαρίου τελείται ο γάμος του Κώστα Μόντη και της Έρσης Κωνσταντίνου στην Εκκλησία της Φανερωμένης στη Λευκωσία.
Διορίζεται στο Κυπριακό Εμπορικό Επιμελητήριο ως εκδότης του περιοδικού *The Cyprus Chamber of Commerce Journal*.
Εκδίδει την εφημερίδα *Ελευθέρα Φωνή* (μέχρι το 1947).
Γέννηση του πρώτου παιδιού, του Θεόδουλου.
- **1948** -- Ο Κώστας Μόντης διορίζεται συντάκτης στην εφημερίδα *Έθνος*.
- **1949** -- Γέννηση του δεύτερου παιδιού, του Μάριου.
- **1950** -- Η αδελφή του ποιητή Ελέγκω, δεύτερο παιδί της οικογένειας Θεοδούλου Μόντη, πεθαίνει από καρκίνο σε ηλικία 47 ετών.
Ο Κώστας Μόντης διορίζεται Γενικός Γραμματέας της Εμποροβιομηχανικής Ομοσπονδίας Κύπρου.
- **1953** -- Εκδίδει το *Cyprus Trade Journal* στα Ελληνικά και Αγγλικά.
Γέννηση του τρίτου παιδιού, του Λέλλου.
- **1954** -- Η αδελφή του ποιητή Χρυστάλλα, πέμπτο παιδί της οικογένειας, πεθαίνει από αδράνεια των εντέρων σε ηλικία 42 ετών.
- **1955** -- Ο Κώστας Μόντης συμμετέχει στον Απελευθερωτικό Αγώνα του 1955-1959 ως πολιτικός καθοδηγητής των μελών της ΕΟΚΑ.
- **1956** -- Γέννηση του τέταρτου και τελευταίου παιδιού, της Στάλως.
- **1961** -- Ο Κώστας Μόντης διορίζεται Διευθυντής του Τουρισμού.
- **1976** -- Αφυπηρετεί από τη θέση του.
- **1983** -- Η αδελφή του ποιητή Ειρήνη, πρώτο παιδί της οικογένειας του Θεοδούλου και της Καλομοίρας Μόντη και σύζυγος του Κώστα Σουλβέστρου, πεθαίνει σε ηλικία 83 ετών.
- **2004** -- Θάνατος του Κώστα Μόντη στη Λευκωσία την 1η Μαρτίου στην ηλικία των 90 ετών.

Μέσα στο έργο του Κώστα Μόντη αντανακλώνονται τα σπουδαιότερα ιστορικά (πολεμικά - πολιτικά) γεγονότα της κυπριακής πραγματικότητας: αγγλοκρατία, εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας 1955 - 1959, πολιτικά και πολεμικά δρώμενα της δεκαετίας 1960 - 1970, πραξικόπημα του Ιουλίου 1974 και τουρκική εισβολή, εξελίξεις μετά το 1974.

Ακόμα αποτυπώνονται και πολλές εμπειρίες που χαρακτηρίζουν τον ιδιαίτερο τρόπο ζωής και σκέψης του σύγχρονου Κύπριου, με τη μέθοδο του υπαινιγμού και της πικρής ειρωνείας. Όπως γράφει ο κριτικός Αλέξ. Αργυρίου, «η φαντασία του κινείται άνετα, αντλώντας θεματικούς πυρήνες τόσο από τη σύγχρονη ζωή όσο και από την ιστορία. Ωστόσο με αυτό το βύθισμα του στην ιστορία κατορθώνεται μια σύγχρονη εκτίμηση του παρελθόντος, με πολύ χιούμορ, συνήθως αρκετά πικρό. Όμως η στυφή γεύση είναι το υπόλοιπο πολλών ποιημάτων του Μόντη».

Εξάλλου ο καθηγητής Γ. Π. Σαββίδης χαρακτηρίζει το Μόντη «τεχνίτη του αρμονικού λόγου, ο οποίος με ταπεινοφροσύνη και επιμονή αδευτέρωτη πλούτισε την ελληνική λογοτεχνία με το απόσταγμα της πείρας πολυκύμαντης ζωής και εθνικών αγώνων, με προσωπικότητας τόνους σχεδόν άφατης ευαισθησίας είτε βελονοθεραπευτικής ειρωνείας και με οργανικά νεωτερικές μορφές.»

Το έργο

Ένταξη του συγκεκριμένου έργου στο σύνολο της εργογραφίας του συγγραφέα.

Είναι το πρώτο μυθιστόρημα του Κύπριου λογοτέχνη.

Υπόθεση έργου (σε συσχετισμό και με τον τίτλο του)

Ο συγγραφέας αναζητεί την ιστορία και τη γενεαλογία της οικογένειας Μπατίστα, μιας οικογένειας από την Αμμόχωστο που μετά την κατάκτηση της Κύπρου από τους Τούρκους το 1570 αναγκάστηκαν να καταφύγουν στο εσωτερικό του νησιού, κυρίως στα κρασοχώρια της. Κάπου εκεί όμως χάνονται τα ίχνη τους και μάλιστα παρατηρείται ένα κενό εκατό περίπου χρόνων που κάνει πολύ δύσκολη την ακριβή ταυτοποίηση των ριζών τους.

Τελικά ένας μακρινός πρόγονος, ο Τουρκομπατίστας θα αποτελέσει τον πρωταγωνιστή της ιστορίας. Γύρω από αυτόν παρουσιάζονται πλήθος άλλες ιστορίες που συνδέονται και συμπλέκονται μεταξύ τους. Παράλληλα ο συγγραφέας βρίσκει την ευκαιρία να μας παρουσιάσει μύθους, θρύλους και παραδόσεις της Κύπρου, δοξασίες των κατοίκων αλλά και κωμικές καταστάσεις μιας παλιότερης εποχής.

Σύντομη περιγραφή πρωταγωνιστών-δευτεραγωνιστών

Βασικά πρόσωπα είναι ο **αφηγητής** που δεν είναι άλλος από τον συγγραφέα .Χαρακτηριστική είναι η παιδική του αφέλεια αλλά και η μεγάλη αγάπη προς τα άλλα μέλη της οικογένειάς του , εχθρότητα προς όσους με οποιονδήποτε τρόπο στρέφονται εναντίον τους . Πλήθος από παιδικές αναμνήσεις του αφηγητή - συγγραφέα διανθίζουν το μυθιστόρημα.

Η μητέρα παρουσιάζεται στα μάτια του συγγραφέα σαν μια νεράιδα , υπερβολικά γλυκιά , υπομονετική , στοργική . Αποτελεί την πιο τραγική φιγούρα το μυθιστορήματος καθώς ο πόνος της ως μάνα είναι αβάσταχτος βλέποντας τα παιδιά της να πεθαίνουν.

Ο Μπατίστας, μια ισχυρή φυσιογνωμία , ήρθε από τη Βενετία στην Κύπρο , παντρεύτηκε μια Ελληνίδα και έκαναν ένα παιδί , τον Αντωνέλλο. Στα κρασοχώρια του Τροόδους ήταν πασίγνωστος , με μεγάλο κύρος και δύναμη όχι τόσο λόγω του πλούτου του αλλά κυρίως λόγω των γνωριμιών του με τους κατακτητές. Η άψογη συμπεριφορά του , το έντονο αίσθημα δικαίου που τον διακατείχε , η συνεχής προσπάθειά του να βοηθήσει τους άλλους , τον καθιστούν αναμφίβολα τη σημαντικότερη , την πιο σοβαρή μορφή του μυθιστορήματος. Βέβαια χαρακτηριστική είναι και η απόφασή του ασπαστεί το Μουσουλμανισμό , μια απόφαση που ούτε ο ιερέας του χωριού δεν τόλμησε να συζητήσει μαζί του . Παρά τη διαφορετική του θρησκεία όμως δεν παύει να είναι ένας ανώτερος άνθρωπος και αυτό φαίνεται ιδιαίτερα λίγο πριν πεθάνει με τη μεγαλοψυχία που έδειξε.

Ο Αντωνέλλος , ο μοναχογιός του Μπατίστα δεν μπορούσε να ήταν διαφορετικός από τον πατέρα του. Ξεχωρίζει αμέσως με το δυναμικό του χαρακτήρα , την ανεξαρτητοποίηση και αποστασιοποίηση του από τις όποιες αποφάσεις των άλλων ακόμα και του πατέρα του. Βέβαια είναι μικρό παιδί και σε κάποιες περιπτώσεις ακολουθεί , πρέπει να ακολουθήσει τις προσταγές του πατέρα που αξίζει να σημειωθεί τον αγαπά υπερβολικά και παρουσιάζονται σαν συμβουλές ή καλύτερα παρακάλια. Έτσι φοράει το φέσι αν και ποτέ δεν το ένιωσε σαν αλλαγή θρησκείας . Χαρακτηριστικά περιστατικά το αποδεικνύουν . Άλλωστε αυτό το γεγονός , οι πράξεις και οι αντιδράσεις του καθόρισαν και άλλαξαν για πάντα τη ζωή του.

ΑΛΛΟΙ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΕΣ ΗΡΩΕΣ

Σύντομη περιγραφή των βασικών θεμάτων του έργου

Ξεχωριστή θέση στο μυθιστόρημα κατέχουν **οι διηγήσεις της γιαγιάς** . Διηγήσεις αποκομμένες μεταξύ τους ,πολλές φορές χωρίς συνοχή ,αποπροσανατολίζουν τον αναγνώστη και μόνο με την ολοκλήρωση του έργου αποκτούν κάποιο νόημα. Σκόρπιες καθημερινές ιστορίες , οικογενειακές στιγμές , μνήμες της παιδικής ηλικίας είναι οι αφηγήσεις της γιαγιάς.

Ένα άλλο στοιχείο που κυριαρχεί είναι η **προσπάθεια του συγγραφέα να εντοπίσει ένα συνεκτικό κρίκο** , κάτι που να ενώνει όλες τις ιστορίες .

Από τη μέση του έργου και μετά το έργο αποκτά συνοχή .Πρωταγωνιστής ο Αντωνέλλος , ο γιος του Μπατίστα , θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σύμβολο του κυπριακού ελληνισμού που παρά τις αντιξοότητες παραμένει Έλληνας , χριστιανός , αγωνίζεται και δεν υποτάσσεται .

Τέλος θα μπορούσε κανείς να πει πως γύρω από την οικογένεια των Μπατισταίων παρεμβάλλονται ένα πλήθος , **ένα συνονθύλευμα ιστοριών ηλικιωμένων από θρύλους , παραδόσεις , ανέκδοτα** . Κάθε είδους πηγή για το παρελθόν της Κύπρου , για τους προγόνους του αποτέλεσε τη βάση για το υλικό του Μόντη.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ